

საგადასახადო სისტემის როლი რეგიონული ეკონომიკის განვითარებაში

საბაზრო ურთიერთობების პირობებში საგადასახადო სისტემა არის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ეკონომიკური რეგულატორი, ეკონომიკის სახელმწიფო რეგულირების ფინანსური და საკრედიტო მექანიზმის საფუძველი, რომელიც მნიშვნელოვან როლს ასრულებს სახელმწიფოს რეგიონული ეკონომიკის განვითარებაში.

თანამედროვე საგადასახადო სიტემა ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების გარკვეული მაჩვენებელია. სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პროექტების ხარისხობრივი და რაოდენობრივი მაჩვენებლების უზრუნველყოფა და ქვეყნის პოტენციალი საგადასახადო დაგეგმარების მოწინავე ამოცანაა. საგადასახადო სისტემა საშუალებას მისცემს სახელმწიფოს გავლენა მოახდინოს როგორც ეკონომიკურ, ასევე სოციალურ პროცესებზე. მეტ-ნაკლებად დაბალანსებული საგადასახადო სისტემის შესაქმნელად აუცილებელია ამ სისტემის გავლენის მექანიზმის შეფასება როგორც სოციალური, ასევე, ეკონომიკური პროცესების მიმართ. [2]

საქართველოში, საბაზრო ეკონომიკის პირობებში სახელმწიფოს ერთ-ერთ ძირითად ამოცანას წარმოადგენს, ქვეყანაში სოციალურ-ეკონომიკური და პოლიტიკური სტაბილურობის უზრუნველყოფა. კერძოდ: ქვეყანაში სახელმწიფოს შემოსავლების გადანაწილება, კონკურენციის დაცვა, ეკონომიკის ეფექტიანი ფუნქციონირებისათვის პირობების შექმნა, საბაზრო სისტემის ნეგატიური მხარეების გამოვლენა და აღმოფხვრა და საბოლოოდ მთლიანად, საბაზრო ეკონომიკის ნორმალურ ფუნქციონირებისთვის ხელშეწყობა.

სახელმწიფოს მიერ საკუთარი ეკონომიკური ფუნქციების შესრულებისას, ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ადგილი უკავია ფინანსური რესურსების ოპტიმალურ გადანაწილებას, ეკონომიკის ცალკეულ დარგებსა და სფეროებს შორის, რაც მიზნად ისახავს, შეზღუდული რესურსების მაქსიმალურად, რაციონალურად და ეფექტიანად გამოყენებას.

საგადასახადო მექანიზმების გავლენა კი მნიშვნელოვანი ფაქტორია ქვეყნის რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაში. საგადასახადო სისტემაში დიდი ყურადღება ექცევა სამეწარმეო საქმიანობის განვითარებას, მაგრამ ამავე დროს ჯერ კიდევ ბევრი გადაუჭრელი პრობლემაა, რომლის მოგვარება ეტაპობრივად შესაძლებელია ეკონომიკის ლიბერალიზაციით და მისი მოდერნიზებით. ქვეყნის ეკონომიკის მოდერნიზაციის პირობებში კი, რეგიონების განვითარებით, ნათელი ხდება, რომ საჭიროა რეგიონული ეკონომიკის გაუმჯობესებისათვის საგადასახადო მექანიზმის გაცნობა. საგადასახადო პოლიტიკასა და ცალკეულ გადასახადებზე, ჩატარებული გამოკვლევები ადასტურებს, რომ ადგილობრივი გადასახადებისა და სხვა სავალდებულო გადასახადების სისტემაში არსებობს არაერთი გადაუჭრელი პრობლემა. ადგილობრივი გადასახადებისა და მოსაკრებლების გაუმჯობესება უნდა შეიცავდეს ადგილობრივ ბიუჯეტში მათი მიღების მექანიზმს. [8]

საქართველოში მიმდინარე საგადასახადო და თვითმმართველობების რეფორმების გატარების შედეგია ქვეყნის რეგიონული ეკონომიკური განვითარება, რეგიონული პოტენციალის ამაღლება და ბიზნესგარემოს გაუმჯობესება.

საქართველოში თვითმმართველობის რეფორმის გატარების შედეგად თვითმმართველი ერთეულების რაოდენობა 1000-დან 69-მდე შემცირდა და 12 ქალაქიდან 5 თვითმმართველი

ქალაქის და 64 მუნიციპალიტეტის შემადგენლობით ჩამოყალიბდა. თვითმმართველობის რეფორმის მთავარი მიზანი იყო მუნიციპალიტეტების ტერიტორიული ოპტიმიზაცია, რაც გულისხმობდა არსებული მუნიციპალიტეტების გაერთიანებას. ცვლილება მიზნად ისახავდა მუნიციპალიტეტების განვითარების ერთიანი ხედვით, ეფექტიანი მართვის ხელშეწყობას და ადმინისტრაციული ხარჯების შემცირების გზით, კაპიტალური ხარჯების მოცულობის გაზრდას, რაც დადებითად აისახებოდა მოსახლეობის სოციალურ და ეკონომიკურ მდგომარეობაზე.

რეფორმამდე საგადასახადო კოდექსის მიხედვით სულ განსაზღვრული იყო 21 გადასახადის სახე. აქედან: 15 გადასახადის სახე მიეკუთვნებოდა საერთო-სახელმწიფოებრივ გადასახადებს, ხოლო 6 გადასახადის სახე ადგილობრივ გადასახადებს. რეფორმის მეორე ფაზის შემდგომ ადგილობრივი გადასახადების რაოდენობა 2-მდე შემცირდა - ქონების და სათამაშო ბიზნესის გადასახადი. 2007 წელს მოხდა სათამაშო ბიზნესის ტრანსფორმაცია და გახდა ადგილობრივი მოსაკრებელი. ადმინისტრირების წესებით მისი, როგორც გადასახადის შინაარსი არ შეცვლილა. გარდა ამისა, კანონებით „საბიუჯეტო სისტემისა და საბიუჯეტო უფლებამოსილებათა შესახებ“ და „სახელმწიფო გადასახადებიდან აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკებისა და საქართველოს სხვა ტერიტორიული ერთეულების ბიუჯეტებში ანარიცხების გრძელვადიანი ეკონომიკური ნორმატივების შესახებ“ განისაზღვრა სახელმწიფო გადასახადები, რომელთა წილიც მიემართებოდა ადგილობრივ ბიუჯეტებში.

სისტემის ნაკლოვანება იმაში გამოიხატებოდა, რომ სუსტი ადმინისტრირების პირობებში ვერ ხერხდებოდა ადგილობრივი გადასახადებიდან მნიშვნელოვანი რესურსების მობილიზაცია. სამწუხაროდ, ყურადღება ექცეოდა მხოლოდ საერთო-სახელმწიფოებრივი გადასახადების ადმინისტრირებას (მოგება, დღგ, საშემოსავლო). ამიტომ რთულია ითქვას რამდენად არაეფექტიანი იყო მოქმედი ადგილობრივი გადასახადები და მოსაკრებლები და გამართლებული იყო თუ არა მათი გაუქმება. ზოგიერთი მათგანი სრულად აკმაყოფილებდა ადგილობრივი გადასახადის საჭირო თვისებებს (ადმინისტრირების სიამრტივე, ბაზის არამობილურობა, და ა.შ.) და სათანადო ზომების გატარების შემთხვევაში მნიშვნელოვანი შემოსავლების მობილიზების პოტენციალი გააჩნდათ. მცირე შემოსავლებს განაპირობებდა კორუფცია, ჩრდილოვანი ეკონომიკის მაღალი დონე და ადგილობრივი ხელისუფლების ფისკალური უპასუხისმგებლობა.

საქართველოში ბიუჯეტებს შორის შემოსავლების განაწილების სისტემას საფუძველი ჩაეყარა 2000 წელს, როდესაც მიღებული იქნა კანონი „საერთო-სახელმწიფოებრივი გადასახადებისაგან აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკებისა და საქართველოს სხვა ტერიტორიულ ბიუჯეტებში ანარიცხების გრძელვადიანი ეკონომიკური ნორმატივების შესახებ“. ამ კანონით, 2001 წლიდან 2004 წლის 1 ივლისამდე, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების ბიუჯეტებში მოგებისა და საშემოსავლო გადასახადებიდან ანარიცხების გრძელვადიანი ეკონომიკური ნორმატივები განისაზღვრებოდა 99%-ით, ხოლო საქართველოს სხვა ტერიტორიული ერთეულების ბიუჯეტებში - 85 %-ით. [3]

ამავე კანონით, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ბიუჯეტში ავტონომიური რესპუბლიკები ტერიტორიაზე განლაგებული საბაჟო ორგანოების მიერ მობილიზებული საბაჟო გადასახადიდან ანარიცხის გრძელვადიანი ეკონომიკური ნორმატივი 2001-2004 წლებისათვის განისაზღვრა 50%-ის ოდენობით, ხოლო აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ბიუჯეტში ავტონომიური რესპუბლიკის ტერიტორიაზე განლაგებული საბაჟო ორგანოების მიერ მობილიზებული დამატებული ღირებულების გადასახადიდან და აქციზიდან ანარიცხების გრძელვადიანი ნორმატივები 2001-2004 წლებისათვის განისაზღვრა 40% მოცულობით, ხოლო საგადასახადო ორგანოების მიერ მობილიზებული დამატებული ღირებულების გადასახადიდან კი 30%-ის ოდენობით.

აღნიშნული კანონის ამოქმედებამ ადგილობრივ ბიუჯეტებში საკუთარი შემოსავლების გაზრდა გამოიწვია, თუმცა შესაბამისად შემცირდა სახელმწიფო ბიუჯეტიდან გამოყოფილი ტრანსფერების მოცულობა.

2004 წლიდან ჩამოყალიბდა ბიუჯეტებს შორის განაწილების ახალი სისტემა საქართველოს კანონი „საგადასახადო, არასაგადასახადო და კაპიტალური შემოსავლების ბიუჯეტებს შორის განაწილების შესახებ“, ამ კანონის თანახმად მოგებისა და საშემოსავლო გადასახადის 100% მიმართული იყო აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების ბიუჯეტების განკარგულებაში, ასევე, ადგილობრივ ბიუჯეტში რჩებოდა პრივატიზაციიდან (ქონების გაყიდვიდან) მიღებული შემოსავლების 35%. [4]

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, საგადასახადო კოდექსთან ერთად შეიცვალა გადასახადების ბიუჯეტებს შორის განაწილების პრინციპი. ორი მნიშვნელოვანი გადაწესებითი და მასტიმულირებელი გადასახადი - საშემოსავლო და მოგების - წარიმართა ადგილობრივი (ავტონომიური რესპუბლიკების) ბიუჯეტებში დერივაციის პრინციპის მიხედვით. ცენტრალურ დონეზე განისაზღვრა უნიფიცირებული განაკვეთები, რითაც მოხდა თვითმმართველობებს შორის არაჯანსაღი საგადასახადო შეჯიბრის თავიდან აცილება და მაკრო სტაბილურობის ბერკეტი ცენტრალურ ხელისუფლებას დარჩა.

2007 წელს მოქმედი „საგადასახადო, არასაგადასახადო და კაპიტალური შემოსავლების ბიუჯეტებს შორის განაწილების შესახებ“ კანონის თანახმად, საშემოსავლო გადასახადის 100% მიმართული იყო ავტონომიური რესპუბლიკების ბიუჯეტებისათვის და ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულების ბიუჯეტებისათვის. ხოლო, მოგების გადასახადის 100% მიმართული იყო სახელმწიფო ბიუჯეტში - გარდა ავტონომიური რესპუბლიკების ბიუჯეტებისათვის განკუთვნილი მოგების გადასახადისა. [5]

2008 წლიდან ამოქმედდა საქართველოს კანონი „შემოსულობების ბიუჯეტებს შორის განაწილების შესახებ“, ამ კანონის თანახმად მოგების გადასახადი 100 %-ით ირიცხებოდა საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტში, ხოლო საშემოსავლო გადასახადი, განკუთვნილი ავტონომიური რესპუბლიკების რესპუბლიკური ბიუჯეტებისათვის, 100 %-ით ირიცხებოდა აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების რესპუბლიკურ ბიუჯეტებში. [6]

2016 წლიდან საბიუჯეტო კოდექსში შეტანილი ცვლილებების თანახმად, საშემოსავლო გადასახადი, ავტონომიური რესპუბლიკების რესპუბლიკური ბიუჯეტებისათვის განკუთვნილი საშემოსავლო გადასახადისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ერთეულების ბიუჯეტისათვის განკუთვნილი საშემოსავლო გადასახადის გარდა, 100%-ით ირიცხება ქვეყნის სახელმწიფო ბიუჯეტში. ავტონომიური რესპუბლიკების რესპუბლიკური ბიუჯეტებისათვის განკუთვნილი საშემოსავლო გადასახადი, შესაბამისად 100 %-ით ირიცხება აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების რესპუბლიკურ ბიუჯეტებში. ხოლო, საშემოსავლო გადასახადის ცალკეული სახეები მუნიციპალური ბიუჯეტის შემოსულობად იქცა და ადგილობრივი თვითმმართველობების ბიუჯეტში მთლიანად ირიცხება,

საბიუჯეტო კოდექსის თანახმად, ავტონომიური რესპუბლიკების რესპუბლიკური ბიუჯეტებისათვის განკუთვნილი საშემოსავლო გადასახადისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ერთეულების ბიუჯეტისათვის განკუთვნილი საშემოსავლო გადასახადის შედარებით ანალიზმა გვიჩვენა, რომ ადგილობრივი ბიუჯეტის შევსებისათვის განკუთვნილია საშემოსავლო გადასახადის ის სახეები, რომლებიც იძლევა ნაკლებ შემოსავალს.

საშემოსავლო გადასახადის ასეთი პროპორცია და პროცენტული განაწილება ადგილობრივი ბიუჯეტისათვის ნაკლებ ეფექტის მომცემია და უმნიშვნელოდ აისახება საკუთარ შემოსავლებზე. ეფექტიანი იქნებოდა ადგილობრივ ბიუჯეტში მიმართულიყო საშემოსავლო გადასახადის ის სახე, რომელსაც იხდიან დამქირავებლები, რადგანაც მთლიანად საშემოსავლო გადასახადის

მნიშვნელოვან წილს, სწორედ ეს ნაწილი წარმოადგენს (დაახლოებით 80%-მდე).

ქვეყნის სახელმწიფო ბიუჯეტში ასევე სრულად, 100%-ით ირიცხება მოგების გადასახადი, დამატებული ღირებულების გადასახადი, აქციზი და იმპორტის გადასახადებიდან მობილიზებული შემოსავლები.

ანალიზზე დაყრდნობით მიგვაჩნია, რომ საქართველოში ბიუჯეტებს შორის ურთიერთობების სრულყოფასთან დაკავშირებული საკითხი მეტად სერიოზულ მიდგომას საჭიროებს, რაც უპირველეს ყოვლისა ეხება საბიუჯეტო სისტემის სხვადასხვა დონის ბიუჯეტებს შორის შემოსულობების, მათ შორის საგადასახადო შემოსავლების განაწილების საკითხს.

ადგილობრივი გადასახადების სისტემა ეროვნული საგადასახადო სისტემის შემადგენელი ნაწილია. მისი არსებობა პირველ რიგში თვით ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების ინტერესებს პასუხობს, ვინაიდან ადგილობრივი გადასახადები ადგილობრივი ბიუჯეტების შემოსავლების სტაბილურ და დამოუკიდებელ წყაროს წარმოადგენს.

საქართველოს კანონმდებლობით მხოლოდ, ქონების გადასახადი არის ერთადერთი ადგილობრივი გადასახადი და მთლიანად ადგილობრივ ბიუჯეტში ირიცხება. გადასახადის გადამხდელები არიან ფიზიკური და იურიდიული პირები. იგი მოიცავს გადასახადებს სასოფლო-სამეურნეო და არასასოფლო-სამეურნეო მიწაზე, უძრავ ქონებაზე, არამატერიალურ აქტივებზე და მოძრავ ქონებაზე (ავტომობილები, თვითმფრინავები, იახტები). სხვადასხვა ეტაპზე ქონების გადასახადმა განიცადა ცვლილებები, თუმცა მნიშვნელოვანი ცვლილებები როგორც განაკვეთებს ისე საგადასახადო ბაზას არ განუცდია.

მიგვაჩნია, რომ ადგილობრივი შემოსავლების ზრდის თვალსაზრისით ქონების გადასახადს გააჩნია პოტენციალი, რომლის გამოყენებაც აუცილებელია, რადგან თავისი შინაარსით, ქონების გადასახადი ყველაზე სასურველი და ადვილად ადმინისტრირებადი ადგილობრივი გადასახადია. მნიშვნელოვანია ასევე ადგილობრივი მოსაკრებლების და მომსახურების საფასურის სისტემის გაუმჯობესება, საიდანაც მობილიზებული რესურსი ადგილობრივი ხარჯების დაფარვის მნიშვნელოვანი წყარო შეიძლება გახდეს.

ცხრილი 1

საქართველოს ტეროტორიული ერთეულების (მხარეები) ბიუჯეტების შემოსულობები და გადასახადები 2010-2016 წწ

მლნ. ლარი

საქართველოს	2010		2011		2012		2013		2014		2015		2016	
	შემოსულები	მათ შორის გადასახადები	შემოსულები	მათ შორის გადასახადები	შემოსულები	მათ შორის გადასახადები	შემოსულები	მათ შორის გადასახადები	შემოსულები	მათ შორის გადასახადები	შემოსულები	მათ შორის გადასახადები	შემოსულები	მათ შორის გადასახადები
ქ. თბილისი	745,7	93,7	712,7	117,2	689,0	118,4	723,5	122,5	691,8	130,9	907,4	158,2	798,7	326,0
აფხაზეთის ა.რ	12,2	4,3	12,7	4,8	12,0	4,4	13,4	4,7	13,2	4,5	13,9	4,7	14,4	5,2
აჭარის ა.რ	100,4	78,1	128,5	106,4	143,9	124,0	168,9	134,5	162,2	143,9	198,1	166,1	220,9	185,4
გურია	19,7	3,4	21,1	3,2	33,2	3,5	46,0	3,0	51,2	3,4	58,4	4,0	63,3	8,1

იმერეთი	177,5	20,2	120,9	15,5	167,8	16,1	163,2	13,1	179,8	16,2	197,8	15,6	205,4	41,9
კახეთი	57,4	8,7	65,0	14,0	83,9	11,7	87,2	14,3	90,7	15,5	102,3	16,8	106,6	26,9
მცხეთა-მთიანეთი	34,5	7,5	32,5	7,0	42,1	9,1	38,8	9,2	45,8	9,5	45,7	9,7	54,0	16,7
რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი	15,3	0,8	13,6	0,7	23,6	0,7	23,7	0,5	24,9	0,8	31,8	0,8	34,4	1,6
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	101,7	20,7	121,0	16,4	135,2	18,8	113,0	18,0	121,3	16,3	137,1	17,3	151,5	39,6
სამცხე-ჯავახეთი	30,4	3,9	51,4	7,2	76,8	6,0	51,5	6,9	53,2	6,0	65,0	7,2	84,6	26,5
ქვემო ქართლი	73,8	13,0	105,0	19,3	123,0	25,6	109,6	24,7	106,6	23,7	130,1	31,6	140,4	55,2
შიდა ქართლი	42,9	6,0	52,6	6,4	90,3	5,9	63,5	6,0	79,6	7,3	82,0	6,3	88,5	14,4

წყარო: ცხრილი შედგენილია ჩვენს მიერ საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს მონაცემების საფუძველზე

ცხრილში წარმოდგენილი მონაცემებიდან ირკვევა, რომ 2010-2016 წლების განმავლობაში საქართველოს ტერიტორიული ერთეულების (მხარეები) ბიუჯეტის შემოსულობები ხასიათდება ზრდის ტენდენციით. შემოსულობებში საგადასახადო შემოსავლების შევსების წყაროა ქონების გადასახადი და საშემოსავლო გადასახადის გარკვეული სახეები.

საშემოსავლო გადასახადის სახეების, ადგილობრივ ბიუჯეტებში წარმართვას, ერთ-ერთი არგუმენტად შეგვიძლია მივიჩნიოთ თვითმმართველობის წახალისება, რათა მოიზიდოს ინვესტიციები და ხელი შეუწყოს დასაქმების ზრდას. ამასთან, მნიშვნელოვანია ის გარემოებაც, რომ მიღებული შემოსავლის ზრდა არ უნდა იწვევდეს ცენტრალური ბიუჯეტიდან მისაღები ტრანსფერის ოდენობის შემცირებას, რაც რეალურად ხშირად ასე ხდება.

ცხრილიდან ასევე იკვეთება უთანაბრობა რეგიონებს შორის საგადასახადო შემოსავლების განაწილებაში. კერძოდ, დედაქალაქზე და საქართველოს ოთხ რეგიონზე (აჭარის არ, სამეგრელო ზემო სვანეთი, იმერეთი, ქვემო ქართლი) მოდის მთელი საგადასახადო შემოსავლების 85%, დანარჩენ 7 რეგიონზე კი მხოლოდ 15%.

მონაცემებით ირკვევა, რომ შემოსულობები ჭარბობს განსაკუთრებით იმ რეგიონებში, სადაც განვითარების დონე შედარებით მაღალია. კერძოდ: ქ. თბილისის, აჭარის ა.რ-ის, იმერეთის, სამეგრელო-ზემო სვანეთის და ქვემო ქართლის რეგიონებში. აღნიშნულ რეგიონებში შემოსავლების ზრდა ძირითადად განპირობებულია ეკონომიკური აქტივობებით.

მიზანშეწონილია მეწარმეობის წახალისება პრობლემურ რეგიონებში, მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარებისათვის ხელსაყრელი გარემოს შექმნა. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს იმ მცირე და საშუალო საწარმოების წახალისებას, რომლებიც სამეწარმეო საქმიანობას ეწევა ინოვაციური კონკურენციის საფუძველზე, რითაც ხელს შეუწყობს ახალი ტექნოლოგიების გავრცელებას და რეგიონების ეკონომიკის რესტრუქტურირაციას, რაც ახალი სამუშაო ადგილების შექმნის და ეკონომიკური აღმავლობის ერთ-ერთი აუცილებელი პირობა იქნება.

ანალიზი გვიჩვენებს, რომ ადგილობრივ ბიუჯეტის შემოსულობებში საგადასახადო შემოსავლების წილი ძალზედ მცირეა. იმ რეგიონებში, სადაც დაბეგვრას დაქვემდებარებული მიწის ფართობი დიდია, ქონების გადასახადზე მოდის საგადასახადო შემოსულობების შედარებით მაღალი ხვედრითი წილი. სხვა სახის ქონების გადასახადის გადახდა კერძოდ, საწარმოთა ქონების

და ფიზიკურ პირთა ქონების გადასახდი მეტწილად იმ ქალაქებსა და დაბებზე მოდის, სადაც განლაგებულია სამრეწველო საწარმოები. სოფლად, ქონების გადასახადის (მიწის გარდა) დაბალი დონე განპირობებულია იმით, რომ მოსახლეობის შემოსავლები ქალაქთან შედარებით დაბალია, როგორც საგადასახადო კოდექსითაა დადგენილი ოჯახი, რომლის საერთო შემოსავალი 40 ათას ლარზე დაბალია განთავისუფლებულია ქონების გადასახადისაგან. რაც იმაზე მიუთითებს, რომ ნაკლებ შემოსავლიან მუნიციპალიტეტებში მცხოვრები ოჯახები არ არიან ქონების გადასახადის გადამხდელები. გამომდინარე აქედან, შეიძლება დავსკვნათ, რომ ქონების გადასახადი, როგორც ადგილობრივი ბიუჯეტების ერთერთი ფორმირების წყარო ბიუჯეტის შევსებას უზრუნველყოფს მხოლოდ, მცირე ნაწილით.

რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების გათანაბრების მიზნით და მათი ექსკლუზიური უფლებამოსილებების განსახორციელებლად, ქვეყნის ხელისუფლება, სახელმწიფო ბიუჯეტიდან ყოველწლიურად ახორციელებს ფინანსური დახმარების სახით, ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულებისათვის გათანაბრებითი ტრანსფერის გამოყოფას, რომლის ძირითადი მიზანია, ადგილობრივი თვითმმართველობების მიერ მათი ექსკლუზიური უფლებამოსილებათა განხორციელებისათვის ფინანსური რესურსების გათანაბრების მიღწევა.

აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ გათანაბრებითი ტრანსფერის გამოყოფა არ ხდებოდა იმ ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულებისათვის, რომლის ბიუჯეტის შემოსავლებიც აღემატებოდა ბიუჯეტის ხარჯებისა და არაფინანსური აქტივების ზრდის ჯამს. ყოველივე ამის შემდეგ კი კოდექსით განსაზღვრული ფორმულის საშუალებით, ხდება თითოეული ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულის ბიუჯეტის გათანაბრებითი ტრანსფერის განსაზღვრა.

ცხრილი 2

საქართველოს ტერიტორიული ერთეულებზე (მხარეები) საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან გამოყოფილი გათანაბრებითი ტრანსფერის დინამიკა 2010-2016 წწ.

ათასი ლარი

საქართველოს ტერიტორიული ერთეულების დასახელება მხარეების მიხედვით	გათანაბრებითი ტრანსფერები წლების მიხედვით						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
ქ. თბილისი	323 037.7	349 892.0	418 444.9	447 616.0	397 699.4	412 282.2	242 182.2
აფხაზეთის ა.რ	7 500.0	7 500.0	7 500.0	8 500.0	8 500.0	9 000.0	9 000.0
აჭარის ა.რ	30 701.8	70 259.2	62 685.6	66 084.4	82 195.9	83 185.1	61 315.9
გურია	7 558.5	10 626.9	13 747.4	13 897.1	17 337.8	20 535.1	18 607.5
იმერეთი	46 692.0	60 496.8	70 460.0	73 396.8	87 407.6	93 262.1	76 919.7
კახეთი	20 811.7	22 570.4	28 384.4	28 558.5	34 353.2	40 805.7	36 551.0
მცხეთა-მთიანეთი	7 086.7	8 549.7	6 968.9	6 594.4	9 309.5	10 945.8	10 541.4
რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი	6 948.1	7 392.3	9 103.6	9 830.1	12 092.1	15 682.5	16 221.8
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	26 385.5	30 782.0	34 995.0	35 425.9	46 786.4	55 897.2	49 605.2
სამცხე-ჯავახეთი	10 993.6	12 368.2	15 490.5	13 965.7	19 216.9	22 930.2	21 056.8
ქვემო ქართლი	24 852.2	32 102.8	33 255.7	25 893.1	34 076.5	36 437.2	26 106.6
შიდა ქართლი	16 771.5	21 977.0	27 049.9	28 093.5	34 716.7	41 265.5	39 149.3

წყარო: ცხრილი შედგენილია ჩვენს მიერ საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს მონაცემების საფუძველზე

წარმოდგენილი ცხრილით ირკვევა, რომ საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან საქართველოს ტერიტორიულ ერთეულებზე გამოყოფილი გათანაბრებითი ტრანსფერის დინამიკა წლების მიხედვით ხასიათდება ზრდის ტენდენციით. მიუხედავად ზრდის ტენდენციისა რეგიონებისათვის ნაკლებად არის გათვალისწინებული ტრანსფერის განაწილების სამართლიანობის პრინციპი, რამაც უნდა უზრუნველყოს ცალკეული რეგიონების ფინანსური რესურსების სამართლიანი გადანაწილება. მუნიციპალიტეტების შემოსავლების მაღალი წილი გათანაბრებითი ტრანსფერის მოცულობაზე არ უნდა მოქმედებდეს უკუპროპორციულად, ანუ რეგიონის საკუთარი შემოსავლების გაზრდა არ უნდა ახდენდეს გათანაბრებითი ტრანსფერის შემცირებას.

თუმცა, უმნიშვნელოვანესი პრინციპი, რომელიც დაცული უნდა იყოს ტრანსფერის გაანგარიშებისას არის ადგილობრივისაგადასახადო ბაზის პოტენციალის დათვითმმართველობის მიერ მისი გამოყენების შეფასება. თუკი აღნიშნული პირობა დაცული არ არის, თვითმმართველობებს ეკარგებათ მოტივაცია ხელი შეუწყონ ეკონომიკის განვითარებას და ამოიღონ ადგილობრივი გადასახადები და მოსაკრებლები. ამიტომ, ტრანსფერის ფორმულის გამოყენებისას პოტენციური შემოსავლები უნდა გაიანგარიშებოდეს არა ფაქტიური შესრულების ტრენდით, არამედ არსებული საგადასახადო ბაზის მიხედვით, რომელსაც რეალურად უნდა უზრუნველყო ქვეყნის თვითმმართველობებში ეკონომიკის ადგილობრივ პოტენციალზე დაფუძნებული ზრდა.

ადგილობრივი ბიუჯეტის რეგულირების ანალიზზე დაყრდნობით, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ძველი მექანიზმები კვლავ გამოიყენება, ანუ, გადასახადების ყველაზე საიმედო ტიპები, პირველ რიგში, სახელმწიფო ბიუჯეტს მიმართავენ და ამ შემოსავლების მხოლოდ გარკვეული პროცენტი გადანაწილებულია ადგილობრივ ბიუჯეტებზე.

ამიტომ მიგვაჩნია, რომ გადაისინჯოს საგადასახადო ბაზის გადანაწილება სხვადასხვა რეგიონებში და ასევე, ცენტრალიზებული გადასახადები, რომლებიც მხარს უჭერენ ეკონომიკურ სტაბილურობას. სახელმწიფომ ხელი უნდა შეუწყოს მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარებას.

რესურსების არათანაბარი განაწილება, მრეწველობის და საბაზრო ინფრასტრუქტურის არასაკმარისი განვითარება გარკვეულ გავლენას ახდენს ქვეყნის რეგიონების განვითარებაზე. რეგიონების ეკონომიკური განვითარების რეგულირებისას ჩვენი აზრით, ეკონომიკის განვითარებისთვის საჭიროა სახელმწიფო განხორციელოს შემდეგი ღონისძიებები:

1. რეგიონების ეკონომიკის განვითარების სტაბილურობის უზრუნველსაყოფად, რეგიონში წარმოებული დამატებული ღირებულების თანმიმდევრული ზრდის მიღწევა და საგადასახადო შემოსავლების წილის გაზრდა;
2. ეკონომიკური სუბიექტების საინვესტიციო საქმიანობის გაზრდის ღონისძიებების განხორციელება;
3. ეროვნული ეკონომიკის საექსპორტო პოტენციალის გაფართოების დამატებითი ეკონომიკური პირობების შექმნა;
4. რეგიონებისთვის ინვესტიციების მოზიდვის ხელსაყრელი პირობების შექმნა;
5. ადგილობრივი ბიუჯეტების როლი რეგიონების საინვესტიციო საქმიანობაში.

კარგად გააზრებული საგადასახადო პოლიტიკის განხორციელება ეკონომიკური ზრდის მისაღწევად ერთ-ერთი აუცილებელი პირობაა, რადგან იგი პირდაპირ გავლენას ახდენს ეკონომიკური სუბიექტების ეკონომიკურ საქმიანობაზე. ეკონომიკური საქმიანობის სტიმულირება, ერთის მხრივ, ბიუჯეტის საგადასახადო შემოსავლების ზრდას უნდა მოჰყვეს, მეორე მხრივ - არასახელმწიფო ინვესტიციების მოცულობის გაზრდას, რაც საშუალებას მისცემს რეგიონის წინაშე არსებული სოციალური და ეკონომიკური ამოცანების გადაჭრას. [7]

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ანალიზი და რეკომენდაციები ეფექტური ფისკალური დეცენტრალიზაციისათვის. ეკონომიკური პოლიტიკის კვლევის ცენტრი, ფონდი ღია საზოგადოება საქართველო. თბ. 2015 გვ 59
2. კაკულია რევაზ., გაბელაშვილი კ., ფინანსების თეორია. თბ., 2012. 170-180
3. საქართველოს კანონი „საერთო-სახელმწიფოებრივი გადასახადებისაგან აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკებისა და საქართველოს სხვა ტერიტორიული ერთეულის ბიუჯეტებში ანარიცხების გრძელვადიანი ეკონომიკური ნორმატივების შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის თაობაზე 31.12.2003
4. საქართველოს კანონი „საგადასახადო, არასაგადასახადო და კაპიტალური შემოსავლების ბიუჯეტებს შორის განაწილების შესახებ“, თბ., 29.12.2004. დანართი
5. „საგადასახადო, არასაგადასახადო და კაპიტალური შემოსავლების ბიუჯეტებს შორის განაწილების შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილებების შეტანის თაობაზე. თბ., 29.12.2006. დანართი 1 N4240
6. საქართველოს კანონი „შემოსულობების ბიუჯეტებს შორის განაწილების შესახებ“ თბ., 28.12.2007წ N5663-რს
7. Осипова Е. С. Роль и значение региональных налогов в экономическом обеспечении регионов 2014 წ.
8. Мейлиев О.Р. Влияние налогов на развитие региональной экономики // Экономика и бизнес: теория и практика. — 2015.